

УДК 347
ББК 67.34
А 43

Відповідальний за випуск професор *В. І. Борисова*

А43 **Актуальні проблеми приватного права : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 92-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова.** 28 лют. 2014 р. – Х., 2014. – 376 с.

28 лютого 2014 р. Національним юридичним університетом імені Ярослава Мудрого разом із Національною академією правових наук України і Харківським обласним осередком Всеукраїнської громадської організації «Асоціація цивілістів України» проведена Міжнародна науково-практична конференція, присвячена пам'яті професора, доктора юридичних наук, члена-кореспондента АН УРСР Василя Пилиповича Маслова.

Проведення конференції, присвячених пам'яті В. П. Маслова, було започатковано ще у 2003 р. і з того часу традиційно щороку збирає видатних цивілістів і молодих вчених із провідних наукових установ, вищих навчальних закладів не тільки України, а й інших країн, а також практичних працівників – суддів, нотаріусів, юрисконсультів.

У матеріалах конференції представлені результати наукових досліджень правників з основних проблем цивільного, сімейного, житлового та господарського права.

Рекомендовано для науковців, аспірантів, викладачів юридичних факультетів і вищих юридичних навчальних закладів, а також для працівників суду, адвокатури, органів юстиції, практикуючих юристів, інших осіб, які вивчають і застосовують цивільне, сімейне, житлове та господарське законодавство.

УДК 347
ББК 67.34

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2014

В. П. Маслов, ректор Харківського юридичного інституту (нині — Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого) у 1962–1987 роках

Зміст

Василь Пилипович Маслов – славетна людина, видатний вчений-цивіліст	5
Частина перша	
<i>Богданов Е. В.</i> Гражданское право и гражданское общество России.....	7
<i>Борисова В. І.</i> До проблеми самостійних правових можливостей суб'єктів цивільних правовідносин	11
<i>Яроцький В. Л.</i> Цінні папери як правовий засіб забезпечення мінімізації майнових ризиків	14
<i>Галаяннич М. К.</i> Захист житлових інтересів фізичних осіб	18
<i>Харитонов Є. О.</i> Деякі проблемні питання співвідношення цивільного та сімейного законодавства України	22
<i>Харитонова О. І.</i> До питання про поняття піратства, контрафакції та плагіату за законодавством України та Польщі	26
<i>Кохановська О. В.</i> До питання про поняття та види об'єктів цивільних прав в ЦК України і в пропозиціях розробників його проекту	30
<i>Спасибо-Фатєєва І. В.</i> Окремі питання з асосування реституції	34
<i>Коссак В. М.</i> Передумови укладення договору будівельного підряду	37
<i>Мошак Г. Г.</i> Дослідження зобов'язальних транспортних відносин професором К. Отте (ФРН)	40
<i>Гришак А. Б.</i> Стіввідношення порушення договірної зобов'язання з такою суміжною правовою категорією як зловживання правом	44
<i>Труба В. П.</i> О семейном праве Украины.....	47
<i>Шшичка Р. Б.</i> Щодо подальшого розвитку цивільного законодавства	50
<i>Демидова Г. С., Ряглова О. А.</i> К вопросу о совершении действий в обход закона с целью приобретения или отчуждения права собственности	53
<i>Яворська О. С.</i> Спільне інвестування в Україні: новели правового регулювання	57
<i>Кройтор В. А.</i> Доступність правосуддя як певний міжнародний стандарт справедливого правосуддя	61
<i>Янкова Е. С.</i> К вопросу о форме договора аренды зданий и сооружений государственной и коммунальной формы собственности	66
<i>Зайцев О. Л.</i> Договір закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти	69

<i>Сліпченко С. О.</i> Щодо правоприміняючих юридичних фактів в механізмі правового регулювання особистих немайнових відносин з оборотоздатними об'єктами	73
<i>Патрюк М. В., Сліпченко О. І.</i> Реалізація принципу змагальності сторін при розгляді цивільних справ	76

Частина друга

<i>Антонюк О. І.</i> Способи цивільно-правового захисту прав та інтересів суб'єктів спільної часткової власності	84
<i>Баранова Л. М.</i> Невиконання та пеналне виконання як види порушення зобов'язання	87
<i>Блажівська О. Є.</i> Особливості правового регулювання окремих видів договірних відносин за загальним цивільним уложенням австрійської імперії 1811 р.	90
<i>Богдан В. В.</i> К вопросу о понимании дефиниции «погребитель» в законах о защите прав потребителей России и Украины.....	94
<i>Богданов Д. Е.</i> К вопросу о сущности преддоговорной ответственности.....	97
<i>Герц А. А.</i> Цивільно-правовий аспект лікарської помилки	101
<i>Гужєва А. М.</i> Погашувальна давність у цивільному праві	104
<i>Домашенко М. В.</i> Правовий механізм регулювання відносин дарування	107
<i>Євко В. Ю.</i> Право дружини на утримання під час вагітності	110
<i>Жорнокуй В. Г.</i> Про здатність немайнових прав учасників господарських товариств до цивільного обороту	113
<i>Жорнокуй Ю. М.</i> Нарушение прав мажоритарных акционеров: миф или реальность?	117
<i>Зеліско А. В.</i> Проблеми систематизації статусу підприємницьких юридичних осіб приватного права	121
<i>Зилковская Л. М.</i> Право ребенка жить и воспитываться в семье	125
<i>Зозуляк О. І.</i> Про закритий перелік організаційно-правових форм непідприємницьких юридичних осіб	128
<i>Ізнатенко В. П.</i> Действия в чужом интересе без поручения как способ самозащиты гражданских прав	132
<i>Ісаєв А. М.</i> До питання про обов'язки дарувальника за Цивільним кодексом України	135
<i>Калаур І. Р.</i> До питання про правову природу права паймача	137
<i>Коваль І. Ф.</i> Деякі аспекти застосування одноразового грошового стягнення у сфері промислової власності	140
<i>Коструба А. В.</i> Наслідки правоприміняючих юридичних фактів у формі недійсних правочинів та визнання їх законом	144

регистратору по почте в виде копии судебного акта. Кроме того, на собрание акционеров может непосредственно явиться представитель государственной исполнительной службы и потребовать не учитывать голоса акционера, на акции которого наложен арест)¹. Как видим из приведенного примера, суд вопреки рекомендациям п. 48 Постановления Пленума ВСУ № 13 от 24.10.2008 г. «О практике рассмотрения судами корпоративных споров» (обеспечение иска путем наложения ареста на акции не уменьшает их количество в уставном фонде общества и не влияет на объем корпоративных прав их собственников) вынес определение, в котором ограничил акционера в праве созывать общее собрание акционером, в т.ч. подавать свой голос за тот либо иной вопрос повестки дня такого собрания.

Указанные примеры судебной практики свидетельствуют о том, что случаи нарушения правомочий мажоритарных акционеров являются единичными. Проводя анализ судебной практики можно сделать вывод о том, что практически невозможно нарушить права мажоритарного акционера, поскольку все решения общего собрания акционеров принимаются под его четким контролем. В случае же созыва внеочередного общего собрания, если это не устраивает мажоритарного акционера, он просто может на него не явиться, тем самым не обеспечить кворум (при отсутствии кворума в 60% и более общее собрание считается несостоявшимся).

Фактически о нарушении прав мажоритарного акционера можно говорить в случаях, когда миноритарными акционерами подаются иски, в которых в качестве обеспечительных мер заявляются требования о запрете общему собранию акционеров принимать какие-либо решения или наложении ареста на акции, что не позволяет мажоритарному акционеру осуществить правомочие на управление обществом.

¹ Например, в Определении Диспровского районного суда г. Херсона от 23 декабря 2011 года по делу № 2-3774/11 судьей, в качестве обеспечения иска по гражданскому делу по иску ООО «Спельта» к Лицу_1, Лицу_2 о признании права собственности на целые бумаги, принято решение запретить ответчикам совершать какие-либо действия в отношении пользования, распоряжения, отчуждения целых бумаг – простых именных акций, эмитированных ОАО «Херсонское областное предприятие по племенному делу в животноводстве» в количестве 2357892 шт., номинальной стоимостью одной акции – 0,25 грн., в том числе созывать собрание акционеров, голосовать на собраниях, и т.д. // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/21406762>.

Зеліско А. В., доцент кафедри цивільного права Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ СТАТУСУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПРИВАТНОГО ПРАВА

Законодавство України протягом останніх двадцяти років проходило етап активного формування та напрацювання доктринальних і практичних положень щодо діяльності підприємницьких юридичних осіб приватного права. Вказані утворення цілком природно опинилися в епіцентрі законодавчих процесів з огляду на те, що вони є ефективним інструментом розвитку бізнесу у державі та породженням ринкової економіки. Проте стрімкість створення законодавчої основи діяльності досліджуваних нами юридичних осіб зумовила, в кінцевому результаті, певне відходження практики від наукової доктрини. Така ситуація спричинена також фактором специфіки правового регулювання підприємницьких юридичних осіб приватного права в Україні, що відображається у наявності двох кодифікованих нормативних актів – Цивільного та Господарського кодексів України, які встановлюють різні системи юридичних осіб приватного права. Тому на сьогодні *одним із основним завдань* у сфері систематизації чинного законодавства є доктринальна розробка правової моделі підприємницьких юридичних осіб приватного права, котра стала б свосвідною «калькою», на яку накладатимуться їх існуючі та новостворені організаційно-правові форми.

Не підлягає сумніву те, що наявні проблеми чинного законодавства є здебільшого наслідком недосконалості законодавчої техніки, яка, на думку Ж. О. Дзейко, ґрунтується на досягненнях науки і яка використовує знання, які дає наука для досягнення визначеної цілі¹. У зв'язку із цим наукова розробка моделі підприємницьких юридичних осіб приватного права має цілком прикладне значення. Адже саме наука повинна породжувати правові засоби, які будуть забезпечувати відповідність законо-

¹ Дзейко Ж. О. Законодавча техніка в Україні (теоретико-історичне дослідження): автореф. дис... доктора юрид. наук: 12.00.01 / Ж. О. Дзейко / Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2011. – с.13.

давства сучасним соціально-економічним умовам. На жаль, як зазначає І. В. Спасибо-Фатєєва, «доводиться констатувати той факт, що до сьогоднішнього дня юридична наука не виявляє будь-яких тенденцій до того, щоб запропонувати такі правові засоби, які були б адекватними економічному і суспільному вектору, а також концентровано спрямовували його потенціал на благо розвитку цивілізації»¹.

Сучасний стан функціонування підприємницьких юридичних осіб слід охарактеризувати як «полісистемний», що зумовлено, як нами уже наголошувалося раніше, наявністю різних систем юридичних осіб в Цивільному та Господарському кодексах України. З'ясовуючи специфіку такої ситуації, слід наголосити на тому, що ЦК України фрагментарно регулює підприємницькі юридичні особи приватного права, оскільки його норми містять лише положення стосовно підприємницьких товариств, вичерпний перелік яких подано у ст. 84 (це господарські товариства і виробничі кооперативи). Водночас, ст. 83 ЦК України вказує, що юридичні особи можуть створюватися не лише у формі товариств та установ, а й в інших формах, встановлених законом. І справді, нормами ЦК України система юридичних осіб приватного права, спрямованих на отримання прибутку, не вичерпується. Існують інші організаційно-правові форми підприємницьких юридичних осіб, створені в результаті ініціативного волевиявлення засновників на основі установчих документів.

До «інших форм, встановлених законом» належать, зокрема, підприємства, передбачені Господарським кодексом України. Саме наявність вказаного кодифікованого акта спричиняє полісистемність юридичних осіб приватного права, притаманну для чинного законодавства України. Серед юридичних осіб, які за своєю природою належать до підприємницьких юридичних осіб приватного права, в першу чергу слід вказати на передбачені ст. 63 ГК України корпоративні та унітарні приватні підприємства. За своєю правовою природою поняття «корпоративне підприємство» та «підприємницьке товариство» накладаються одне на одне, маючи, проте, одну істотну відмінність: ГК України, на відміну від ЦК України, визначає невичерпність переліку корпоративних підприємств, підкреслюючи, що до них належать також «інші підприємства, в тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб». Деяко складнішою є ситуація із унітарними приватними підприємствами,

¹ Спасибо-Фатєєва І. В. Цивілістика: на шляху формування доктрин : вибр. наук. пр. / І. В. Спасибо-Фатєєва. – Х. : Золоті сторінки, 2012. — с. 234.

оскільки їх статус ГК України не врегульовує, а звернутися до інших правових актів немає можливості, тому що така організаційно-правова форма не належить за своєю правовою природою до жодної із організаційно-правових форм підприємницьких товариств, передбачених ЦК України. В результаті створилася ситуація, за якої унітарне підприємство фактично випало із сфери правового регулювання підприємницьких юридичних осіб приватного права.

Отже, є цілком обґрунтовані підстави стверджувати, що загальні норми ЦК та ГК України не містять єдиної доктринальної концепції регулювання юридичних осіб приватного права, які є за своєю природою підприємницькими. Відсутність належним чином закріплених загальних норм спричиняє викривлення спеціальних норм стосовно статусу окремих організаційно-правових форм таких юридичних осіб. Адже згідно із основними правилами законодавчої техніки, норма, визначена у загальній формі в одному законодавчому акті, в процесі нормативної спеціалізації конкретизується у спеціальній законодавчому акті в частині гіпотези, диспозиції або санкції¹.

Отже доктринальної концепції регулювання підприємницьких юридичних осіб приватного права в загальних нормах ЦК та ГК України немає, що спричиняє в результаті невідповідність норм спеціальних законодавчих актів положенням інституту юридичних осіб. Особливо яскраво це проявляється на прикладі тих організаційно-правових форм підприємницьких юридичних осіб, які регулюються спеціальними нормативно-правовими актами – фермерських господарств, наукових парків тощо.

Вказані положення свідчать про потребу наукової розробки правової конструкції підприємницьких юридичних осіб приватного права, яка уніфікуватиме функціонуючі в різних правових площинах досліджувані нами юридичні особи та дозволить на перспективу вивіряти нові організаційно-правові форми щодо дотримання концептуальних положень інституту юридичних осіб.

Потрібно сформулювати такі правові критерії, які дозволять вести мову про модель підприємницьких юридичних осіб приватного права як уніфікуючу категорію. Самої ознаки, пов'язаної із метою отримання прибутку, недостатньо. Усі вказані юридичні особи приватного права створюються шляхом ініціативного волевиявлення засновників на основі об'єднання їх

¹ Риндюк В. І. Проблеми законодавчої техніки в Україні: теорія та практика: монографія / В. І. Риндюк / [відп. ред. Ющик О. І.]. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2012. — с. 62.

давства сучасним соціально-економічним умовам. На жаль, як зазначає І. В. Спасибо-Фатєєва, «доводиться констатувати той факт, що до сьогоднішнього дня юридична наука не виявляє будь-яких тенденцій до того, щоб запропонувати такі правові засоби, які були б адекватними економічному і суспільному вектору, а також концентровано спрямовували його потенціал на благо розвитку цивілізації»¹.

Сучасний стан функціонування підприємницьких юридичних осіб слід охарактеризувати як «полісистемний», що зумовлено, як нами уже наголошувалося раніше, наявністю різних систем юридичних осіб в Цивільному та Господарському кодексах України. З'ясовуючи специфіку такої ситуації, слід наголосити на тому, що ЦК України фрагментарно регулює підприємницькі юридичні особи приватного права, оскільки його норми містять лише положення стосовно підприємницьких товариств, вичерпний перелік яких подано у ст. 84 (це господарські товариства і виробничі кооперативи). Водночас, ст. 83 ЦК України вказує, що юридичні особи можуть створюватися не лише у формі товариств та установ, а й в інших формах, встановлених законом. І справді, нормами ЦК України система юридичних осіб приватного права, спрямованих на отримання прибутку, не вичерпується. Існують інші організаційно-правові форми підприємницьких юридичних осіб, створені в результаті ініціативного волевиявлення засновників на основі установчих документів.

До «інших форм, встановлених законом» належать, зокрема, підприємства, передбачені Господарським кодексом України. Саме наявність вказаного кодифікованого акта спричиняє полісистемність юридичних осіб приватного права, притаманну для чинного законодавства України. Серед юридичних осіб, які за своєю природою належать до підприємницьких юридичних осіб приватного права, в першу чергу слід вказати на передбачені ст. 63 ГК України корпоративні та унітарні приватні підприємства. За своєю правовою природою поняття «корпоративне підприємство» та «підприємницьке товариство» накладаються одне на одне, маючи, проте, одну істотну відмінність: ГК України, на відміну від ЦК України, визначає невичерпність переліку корпоративних підприємств, підкреслюючи, що до них належать також «інші підприємства, в тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб». Дещо складнішою є ситуація із унітарними приватними підприємствами,

¹ Спасибо-Фатєєва І. В. Цивілістика: на шляху формування доктрин: вибр. наук. пр. / І. В. Спасибо-Фатєєва. – Х.: Золоті сторінки, 2012. – с. 234.

оскільки їх статус ГК України не врегульовує, а звернутися до інших правових актів немає можливості, тому що така організаційно-правова форма не належить за своєю правовою природою до жодної із організаційно-правових форм підприємницьких товариств, передбачених ЦК України. В результаті створилася ситуація, за якої унітарне підприємство фактично випало із сфери правового регулювання підприємницьких юридичних осіб приватного права.

Отже, є цілком обґрунтовані підстави стверджувати, що загальні норми ЦК та ГК України не містять єдиної доктринальної концепції регулювання юридичних осіб приватного права, які є за своєю природою підприємницькими. Відсутність належним чином закріплених загальних норм спричиняє викривлення спеціальних норм стосовно статусу окремих організаційно-правових форм таких юридичних осіб. Адже згідно із основними правилами законодавчої техніки, норма, визначена у загальній формі в одному законодавчому акті, в процесі нормативної спеціалізації конкретизується у спеціальній законодавчому акті в частині гіпотези, диспозиції або санкції¹.

Отже доктринальної концепції регулювання підприємницьких юридичних осіб приватного права в загальних нормах ЦК та ГК України немає, що спричиняє в результаті невідповідність норм спеціальних законодавчих актів положенням інституту юридичних осіб. Особливо яскраво це проявляється на прикладі тих організаційно-правових форм підприємницьких юридичних осіб, які регулюються спеціальними нормативно-правовими актами – фермерських господарств, наукових парків тощо.

Вказані положення свідчать про потребу наукової розробки правової конструкції підприємницьких юридичних осіб приватного права, яка уніфікуватиме функціонуючі в різних правових площинах досліджувані нами юридичні особи та дозволить на перспективу вивіряти нові організаційно-правові форми щодо дотримання концентральних положень інституту юридичних осіб.

Потрібно сформулювати такі правові критерії, які дозволять вести мову про модель підприємницьких юридичних осіб приватного права як уніфікуючу категорію. Самой ознаки, пов'язаної із метою отримання прибутку, недостатньо. Усі вказані юридичні особи приватного права створюються шляхом ініціативного волевиявлення засновників на основі об'єднання їх

¹ Риндюк В. І. Проблеми законодавчої техніки в Україні: теорія та практика: монографія / В. І. Риндюк / [відп. ред. Ющик О. І.]. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2012. – с. 62.

майнових внесків – маємо ще один із кваліфікуючих критеріїв, який, у поєднанні із попереднім, зумовлює потребу з'ясування механізму утворення майна майбутньої юридичної особи за рахунок внесків засновників. Специфіка такого механізму ґрунтовно розкрита І. В. Спасибо-Фатєєвою при дослідженні корпоративних юридичних осіб, яка зазначає, що при їх виникненні відбувається «видозміна об'єктів», так як засновник (учасник) товариства, сплачуючи певні внески в майно товариства, отримує взаємін сукупність майнових та особистих немайнових прав, що іменуються корпоративними¹. Отже, між засновником (учасником) юридичної особи і юридичною особою зберігається особливий правовий зв'язок майнового характеру, який притаманний для усіх без винятку підприємницьких юридичних осіб приватного права. В теорії корпоративного права такий зв'язок визначають як властивий для корпоративних юридичних осіб. Зокрема, В. А. Васильєва наголошує на тому, що юридична особа створюється в результаті реалізації засновницьких прав інших суб'єктів і з метою, яка ними визначається, а тому вона завжди буде залежною від засновника, незважаючи на те, що, з точки зору цивільного права, юридична особа та її засновник – окремі, самостійні суб'єкти правовідносин. Тому можна констатувати існування постійного особливого суспільного зв'язку між засновником і юридичною особою, для позначення якого і застосовується термін «корпоративне право». Організаційно-правова форма створеної юридичної особи не буде впливати на факт існування корпоративного зв'язку, а тільки буде визначати зміст корпоративних прав того чи іншого суб'єкта корпоративних відносин².

Викладені положення свідчать про існування комплексу кваліфікуючих критеріїв, які визначають можливість об'єднання функціонуючих в різних правових площинах юридичних осіб в межах категорії підприємницьких юридичних осіб приватного права, а також дають можливість обґрунтувати практичну потребу подальшої наукової розробки правової моделі таких юридичних осіб для реалізації завдання стосовно систематизації чинного законодавства.

¹ Спасибо-Фатєєва І. В. Правовий аспект корпоративної власності / І. В. Спасибо-Фатєєва // Корпоративне управління : Монографія / І. Спасибо-Фатєєва, О. Кібелко, В. Борисова; [За ред. проф. І. Спасибо-Фатєєвої]. – Х. : Право, 2007. – С. 250.

² Васильєва В. А. Поняття та юридична природа корпоративних відносин і корпоративних прав / В. А. Васильєва // Охорона прав суб'єктів корпоративних відносин : монографія / [за заг. ред. академіка НАІПрН України В. В. Луця]. – К. : НДІ приватного права і підприємництва НАІПрН України, 2012. – С. 11.

Зплковская Л. М., заступитель декана
економико-правового факультета Одес-
ского национального университета
имени И. И. Мечникова, кандидат юри-
дических наук, доцент

ПРАВО РЕБЕНКА ЖИТЬ И ВОСПИТЫВАТЬСЯ В СЕМЬЕ

Каждый ребенок с момента своего рождения имеет право на проживание и воспитание в семье. Сегодня ни у кого не возникает сомнений, что семья – это природная среда существования ребенка, источник его мировоззрения, культуры, языка, поэтому именно семейное, а не общественное воспитание должно иметь приоритет в законодательстве. Но так было не всегда. Ещё недавно, в советское время, звучали тезисы о замене семейного воспитания, якобы более эффективным и рациональным, общественным воспитанием (Гойхбарг А. Г., Юркевич Н. Г. и др.). Время показало ошибочность такого утверждения. Однако действующее законодательство в части закрепления права ребенка жить и воспитываться в семье ещё далеко от совершенства.

Конституция, как Основной закон Украины, была принята Верховной Радой Украины «от имени Украинского народа, сознавая ответственность перед Богом, собственной совестью, предыдущими, нынешним и грядущими поколениями». Однако анализируя сегодняшнее состояние законодательства об охране и защите прав детей, судебную и административную практику в данной сфере, сложно говорить об ответственном отношении к нынешним и грядущим поколениям.

Так, Конституция Украины провозглашает обязанность родителей содержать детей до их совершеннолетия, возлагает на государство обязанность охранять семью, детство, материнство и отцовство (ст. 51), признает равенство детей в своих правах независимо от происхождения, а также от того, рождены они в браке или вне его, возлагает на государство обязанность содержания и воспитания детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей (ст. 52). Однако Конституция Украины не содержит положения о необходимости обеспечения каждому ребенку семейного воспитания.

Не говорится о приоритетности права ребенка жить и воспитываться в семье ни в основных принципах государственной семейной поли-